KANSANELÄKELAITOS
Etuuksien ja palvelujen
suunnitteluyksikkö

Asiantuntijalausunto

Diaari
170/010/2022
DARK
22/010/171

20.10.2022

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuuteen 21.10.2022

Kelan asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä (HE 197/2022 vp) eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Pyydettynä lausuntonaan Kela esittää kunnioittaen seuraavaa.

Yleisesti käsittelyssä olevasta esityksestä sekä erityisesti perustoimeentulotuen näkökulmasta

Perustoimeentulotuessa huomioidaan menona terveydenhuollon lyhytaikaisen laitoshoidon tasasuuruiset päihdehuollon maksut sekä sosiaali- ja päihdehuoltolain perusteella määrätyistä maksuista ne osuudet, jotka kuuluvat perustoimeentulotuen muihin perusmenoihin. Muita perusmenoja ovat esimerkiksi asuminen ja terveydenhuoltomenot. Perustoimeentulotuen näkökulmasta on erityiset tärkeää, että asiakkaan päihdehuollon maksuista käy selkäesti ilmi, että minkä lain perusteella maksu on määrätty.

Mielenterveyspalveluiden ja päihdepalveluiden asiakkaille olisi tärkeää järjestää tarvittaessa mahdollisuus tuettuun asumiseen. Tuettu asuminen mahdollistaa ja tukee asiakkaan selviytymistä arjessa. Huomiota tulee myös kiinnittää palveluverkoston selkeyteen. Kela ohjaa tarvittaessa perustoimeentulotuen asiakkaan mielenterveys- ja päihdepalveluiden piiriin. On erityisen tärkeää, että asiakas saadaan ohjattua oikean palvelun piiriin.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettuun lakiin (566/2005) tehtävistä muutoksista

Yleisesti ottaen Kela kannattaa hallituksen esityksen yhteydessä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annettuun lakiin (566/2005, myöhemmin kuntoutuslaki) tehtäviä muutoksia. Hallituksen esityksen luonnosta koskeneella lausuntokierroksella saadun palautteen perusteella tehdyt muutokset nyt käsittelyssä olevaan esitykseen selkeyttivät lainmuutosehdotuksia ja muuttivat niitä tarkoituksenmukaisemmaksi kuntoutusrahan edellytysten näkökulmasta.

Kuntoutuslain 18 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 4 momentissa säädetään oikeudesta kuntoutusrahaan muiden edellytysten täyttyessä silloin, kun perhe- taikka yksilökohtaista laitosmuotoista kuntoutusta annetaan päihdehuoltolain perusteella. Käsittelyssä olevan esityksen mukaan päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyvää perhekuntoutusta tai yksilökohtaista laitosmuotoista kuntoutusta ei annettaisi enää päihdehuoltolain vaan sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain perusteella, minkä vuoksi esityksessä ehdotetaan ko. säännöksiä muutettavaksi vastaamaan päihdehuoltolakiin sekä sosiaalihuoltolakiin ja terveydenhuoltolakiin ehdotettuja muutoksia.

Päihdehuoltolain perusteella annetun yksilökohtaisen laitosmuotoisen kuntoutuksen osalta kuntoutuslain 18 §:n 4 momentin sanamuotoa esitetään muutettavaksi siten, että kuntoutusrahaa voitaisiin myöntää sosiaalihuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuustyönä tai terveydenhuoltolain perusteella päihde- ja riippuvuushoitona annetun yksilökohtaisen laitosmuotoisen kuntoutuksen osalta. Muutosehdotuksen tarkoituksena ei olisi muilta osin muuttaa säännöksen soveltamisalaa verrattuna voimassa olevaan säännökseen.

Käsittelyssä olevassa esityksessä voimaantulosta todetaan, että lait ehdotetaan tulemaan voimaan pääsääntöisesti 1.1.2023. Kuntoutuslain 18 §:ään ehdotettavien muutosten osalta esityksessä ei ole ehdotettu erityisiä voimaantulosäännöksiä.

Jos erityisiä voimaantulosäännöksiä ei kuntoutuslain 18 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 4 momentin osalta säädetä niihin tilanteisiin, joissa ennen 1.1.2023 tehtyjen päihde- ja riippuvuuskuntoutusta koskevien kuntoutuspäätösten mukaiset kuntoutukset alkavat tai jatkuvat 1.1.2023 tai sen jälkeen, riskinä on, että asiakas ei pysty lainsäädännön perusteella ennakoimaan eikä toisaalta toimeenpanijalla tai muutoksenhakuasteilla ole yksiselitteistä lainsäädäntöä sovellettavanaan siitä, miten kuntoutusrahaan syntyy oikeus voimaantulovaiheen tilanteissa, käytännössä 1.1.2023 ja sen jälkeen. Kela toteaakin, että lain toimeenpanon selkeyttämiseksi sekä asiakkaan oikeusturvan ja lainsäädännön ennakoitavuuden takaamiseksi olisi tärkeää, että laissa säädettäisiin kuntoutusrahaoikeuden näkökulmasta voimaantulovaiheen osalta.

Lähtökohtaisesti voitaisiin pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että jos ennen 1.1.2023 päihdehuoltolain nojalla tehtyjen päihde- ja riippuvuuskuntoutusta koskevien kuntoutuspäätösten mukaiset kuntoutukset alkavat tai jatkuvat 1.1.2023 tai sen jälkeen, myös 1.1.2023 ja sen jälkeen voisi muiden kuntoutusrahan edellytysten täyttyessä syntyä oikeus kuntoutusrahaan tai oikeus kuntoutusrahaan alkaa tai jatkua. Oikeus olisi siis näissä tilanteissa siitä huolimatta, että esitettyjen lainmuutosten myötä 1.1.2023 alkaen kuntoutuslain 18 §:n momentin 5 kohdan ja 4 momentin mukaan ainoastaan sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain nojalla tehdyt kuntoutuspäätökset voivat olla kuntoutusrahan myöntämisen ja maksamisen perusteena. Toisin sanoen, jos päätös kuntoutuksesta on tehty ennen 1.1.2023 päihdehuoltolain nojalla, tämä sama kuntoutus alkaa tai jatkuu 1.1.2023 tai sen jälkeen ja muut edellytykset kuntoutusrahaan täyttyvät, oikeus kuntoutusrahaan voi alkaa tai jatkua myös 1.1.2023 ja sen jälkeen.

Kuntoutuslain 2 §:ään ehdotettavien muutosten osalta Kela ei katso tarpeelliseksi säätää erikseen erityistä voimaantulosäännöstä, koska 2 §:ään ehdotettavat muutokset käytännössä tarkoittavat, että mitä jatkossa säädettäisiin 18 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 4 momentissa oikeudesta kuntoutusrahaan sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain perusteella annetun kuntoutuksen ajalta, koskisi vastaavasti myös oikeutta kuntoutusrahaan Ahvenanmaan maakunnan tai Ahvenanmaan maakunnan kunnan päihdehuoltolain perusteella antaman kuntoutuksen ajalta. Näin ollen ennen 1.1.2023 Ahvenanmaan maakunnan tai Ahvenanmaan maakunnan kunnan päihdehuoltolain nojalla antamiin kuntoutuspäätöksiin perustuvat kuntoutukset, jotka alkavat tai jatkuvat 1.1.2023 tai sen jälkeen, oikeuttavat muiden edellytysten täyttyessä kuntoutuslain 2 ja 18 §:ien perusteella kuntoutusrahaan myös 1.1.2023 ja sen jälkeen.

Ystävällisesti

Milla Kaitola

etuuspäällikkö

JAKELU Eduskunta, sosiaali- ja terveysvaliokunta